

PROSA OG POESI

De geometrisk stive, linealskarpe og kuldeblå hjelme *Kaj Munk* (1). – Ja, her står hjelmen med trinde blade, som vinden hvislende tvinger ned og svinger rundt, så de fine spidser en mængde ringe i sandet ridser, små tegn, hvis mening er stædighed *Erik Bertelsen* (2).

LITTERATUR: (1) 616b 200; (2) 68 16.

Hvene, *Agrostis tenuis*

på græsmarker og høje enge, ved veje og skove, har en brunrød, til sidst violet top med hårfine, udspærrede grene. Meget alm. (på fugtige steder) er også den større Krybhvene, *Agrostis stolonifera*, med ofte blegere top og langt omkring-søgende overjordiske udløbere. Begge kaldes *fioringræs*.

Hvene, *hvine* 1622ff er et gammelt nordisk ord, som måske betyder »tyndt hår« eller kommer af svensk dialektord *hven* = engagtig, lav mark. Indgår i stednavne: *Hvenemose* 1589ff (Nordborg landsogn; Ullerup sogn, Sønderborg amt), *Venemose* 1641ff (Løjt Kirkeby), *Hvenemose* 1783, 1793 (Samsø), *Hvenegård* 1787ff (SØFyn). *Fioringræs* 1806ff fra engelsk (oprindelig irsk); *made*, *madegræs*, *klak* og *sylt* Jylland og Tåsinge skyldes forekomsten på lave, fugtige steder: *mader*, *klak* og *syltenge*; *haregræs* NSjælland, toppen blød (1).

VINDAKS, *Agrostis spica-venti*, bliver indtil 80 cm høj og er let kendelig ved den stærkt for-grenede og udspærrede top samt en stak 3–4 gange længere end blomsten. Ukrudt i magre egne, navnlig mellem vintersæden.

Vindaks 1865ff rimeligvis fra tysk og oversat af før-linnéisk *spica-venti* 'vind-aks', fordi de meget lange stak vajer i blæst. *Køs* Jylland, fællesnavn til større ukrudt i kornet, vel af kås = sænkning mellem sandbanker, indgår i stednavnet *Kyvmose Als* og *Køsemose Århuseggen*; *Lokes græs* Thy o. 1870 måske fordi planten i varme somre pludselig kan myldre frem; *lovnegræs* Samsø o. 1870, til lavning o: voksestedet; *mes-singhvene* SJylland sigter til farven, *jordbærstrå* Sønderjylland, se nedenfor. – Færøerne: *sinu-gras* 'senegræs', *vásagras* (til krybhvene), sættes i blomstervaser (2).

Fr. de Connick begyndte at forsøgsdyrke Alm. *Hvene* i mose og på mark – 1815 15 tdr. land og året efter 18 tdr. land som grønfoder og hø til

får, kvæg og heste, navnlig hestene åd den gerne og køerne gav megen mælk (3). *Vindaks* blev anbefalet til tidlig afgræsning eller blandet med havre til grønfoder (4). *Krybhvene* anvendes nu mest til plæner, sportspladser etc. og dyrkes af og til i græsmarker, men bidrager mest som vildtvoksende til foder og hø. Om *Vindaks* skrives 1796, at »landmanden hader dette græs og påstår, at det ... mellem andet foder sårer kreaturernes tankkød« (5).

Af stråene blev flettet bl.a. hatte og tallerkener, i øvrigt anvendt som piberensere og til fine støvekoste (5), som jyske hyrdedrenge bandt og solgte på markeder (6) sml. s. 154. Med »aksene« kunne farves grøngult (7). Børn træder vilde jordbær på strå af *Vindaks* (Synderjylland; 8). Fem hvenestrå, som ragede ud af lukket hånd, blev bundet sammen to og to; viste det sig, at de når hånden åbnedes dannede én krans, gik et ønske i opfyldelse; det hed (*Viborgeggen*) at binde *ønskeknuder* (9), sml. græs s. 86f.

LITTERATUR: (1) 689 1,42–44; 148 1,15; 6,225, 58,72; 13,150 (2) 751 223,225; (3) 516 1,1815,238ff og 3,1816,187,245ff; (4) 784 58; (5) 739 519; 754e 97; (6) 328e 38,119; 510 2,429; (7) 739 1,519; 576 4, 1799,403; (8) 885 3,1927,98; (9) 488g 3,128; 783b (1871).

Den fine top, der var som skabt til at bære sommormorgenens myriader af dugperler *C. Raunkiær*.

LITTERATUR: 754e 106.

Miliegræs, *Milium effusum*

er et alm. og smukt 60–110 cm højt skovgræs med en stor tyndtblomstret top af hårfine og udspærrede grene.

Navnet konstrueret 1793 af en gammel benævnelse (med ukendt oprindelse) til hirse; *majgræs* 1903, *skyggegræs* SSjælland (1).

Strået egnede sig godt til finere flettearbejder, frøene kunne give et brødmel i mangeltider; lugten fordrev møl (1796; 2). Anbefales 1877 til parker og lunde; ædes af høns og fasaner (3). Frøene er givet burfugle (4).

LITTERATUR: (1) 689 2,72f; (2) 739 517f; 398 1821,73; (3) 784 52; (4) 622 142.